

61) del greco-llatí *CATASTA* 'cadafal, estrada', cf. it. *catasta* 'munt de fustam per a un acte de tortura' o una pira de cadàvers', 'pedestal d'una bóta' (i formes dial. it., vegeu dades en Ang. Prati, *Vocab. Etim.*, s. v.). oc. ant. *cadasta* «pierre posée à plat», *cadastar* 5 «enchàsser» (i cf. supra *CADAFAL*); per a la -r secundària veg. els fets mossàrabs i anàlegs, estudiats en el *DCEC*, s. v. *alforza, combleza, jaguarzo, cadarzo*; sense descartar una possible intervenció, més o menys important, de descendents mossàrabs de *COS- 10 TA* 'costella' o de *DORSUM* (cf. en *DORS* el nostre *tredós*, etc.).

Caduc, caducada, caducar, caducitat, V. caure

CADUCEU, pres del ll. *caducēus* id.

CADUF, nom del gerret de s'nia i d'altres recipients d'aigua dits també *cadúfols* o *catúfols*: de l'ár. *qadús* 'galleda' i 'cadúfol' (mot que l'àrab havia pres del ll. *cadus* 'gerro, barril'); la -f de *caduf* és deguda a influència de *CADAF* arabisme de sentit semblant, i la terminació de *cadúfols*, *cat-*, s'explica com a alteració del plural eufònic *cadufos* en lloc de *cadufs*, mentre que el sentit de 'reparieig' és degut a la contaminació del mot quasi igual *CADUC*. □ 1.ª doc.: 1316.

Després d'aquest doc. mallorquí apareix ja en Joanot Martorell: «portava per divisa rodes de cénia, ab los *cadufs* tots d'or i foradats al sòl» (Ag., II, 400, cap. 186). La forma *catúfol* és la predominant a tot el Princ., *caduf* a les Illes (*BDLC* XII, 79), mentre que *alcaduf* persisteix en parts de València i de l'Alt Aragó, com en cast. *ARCADUZ* (cf. en el *DCEC* els articles *cadozo* i *arcaduz*; el sentit de l'hispan. *qadús* és ja «arcaduz, cangilón de noria» en las *Leyes de Moros* 35 castellanes dels Ss. XIV-XV, *MemHistEsp.* v, 427).

Cap al Sud apareixen ja les altres variants en les comarques de l'Ebre: *gadúfol* a Almatret (1935), *cadufos* a Benissanet (Bladé, p. 55). Resta *caduf* «arcaduz» a Eivissa, «cangilón de noria» a Manises (en el vocabulari de la fabricació de ceràmica, *BSCC*, p. 376), «arcaduz» a Eivissa (PzCabrero). Al costat d'això s'han mantingut en part altres accs. aràbigues en parlars espanyols: *alkaldúde* 'tub d'aigua, de ciment' a l'alt-aragonès de Torla (1965), d'on prové el nostre *cadufada* (infra), i també és el que sento per al conducte o canó d'*encadufar* l'aigua, a Llutxent, *cadufos* 'tub de terrissa per a desaigues' a Alginet (1962). Com m'expliquen a Polinyà de Xúquer, les «sénies abans eren amb *caixons* de fusta, o bé amb *cadufos* d'obra, 50 en forma de *botiges*, i units per una sirga», mentre que ara ja es fan de metall.

L'aparició de la secundària terminació en -ol es justifica perquè en lloc del cacofònic plural *cadufs* s'ha usat molt generalment la forma *cadufos*, passat que s'introduí, com a Tortosa, una pron. *cadups* (que també pot repercutir sobre el singular, donant *cadup*).

Però -ol és molt preponderant en tot el territori continental: castellon. «com els *cadúfols* d'una cénia» (Borràs Jarque, *BSCC* XIV, 90), d'on ja va passar des 60

d'antic com a manlleu al logud. *kaúffulu, cadófulu* (*MLWagner, ASNSL* cXL, 240-6); al costat del singular *caduf* diuen *kadúfos* a Alginet i Polinyà. Fins a les Illes, on s'ha mantingut tan general fins avui l'ús de la forma primitiva *caduf*, el plural més corrent és *cadufos*: diuen *kadúfos* els civissencs (*Spelbrink, BDC* xxv, 1937, 46), i a Mallorca: «tot eu vol a lo modern / d'aquest sigle sa gent nova / *cadufos* des veis passats / són, y festes de mal tò / aquelles solemni-dats / que parlaven an es có», Pere d'Alc. Penya, Jq. M. Bover, *BiEscrBal.* II, 91.47.5; l'autor d'un vell calendari popular, de 1754, es feia dir «En Porro dels Massells, Hortolà de la S'nia sens *cadufos*» (ib. II, 610); i en tot això és possible que s'afudeixi al mateix que en *fer cadufos*, que defineix «repariejar», Mn. Alcover, *BDLC* XIII, 172; ara bé no és un cas individual el d'aquest plural eufònic a les Illes, car a Mallorca també diuen *cadafos* en lloc de *CADAFS* (veg. *AlcM*, s. v., i s. v. *cadafam*) i a Eivissa és *matalafos* el plural de *matalaf* 'matalàs' (*BDLC* XIII, 33).

Tothom ha vist que *catúfols* va rebre el sentit de 'reparieig' quan *cadufs* podia ser malentès per la coincidència quasi completa amb *caduc* de 'caducitat', sentit que no sols s'ha usat en el verb *caducar*, on aquesta acc. és ben coneguda pertot, sinó que a Mall. apareix també en la frase *fer caducs*, i *AlcM* posa la frase «aquel *caduc* de la seva senyora» en Vidal i Alcover; Coromines li dóna un valor més matisat, que s'aplica a idees 'rebuscades de persona poc racional però jove': «no era per la manca d'intimitat en l'amor venal, sinó per una perversa convicció de la pròpia sobirana bellesa; però l'Enric no hauria maliciat res d'això, que encara no la coneixia prou per a tan delicats *catúfols*» (*Pina* VI, i, p. 110).

Resta trobar l'explicació de la -t- poc justificada de la variant *catúfol*; i potser no dubtaríem, puix que aquesta forma no sembla trobar-se en català abans dels últims cent anys, a creure que deu ser deguda a la contaminació d'algun mot català que vulgui dir el mateix; si no fos que aquesta variant reapareix en dialectes diversos i allunyats: el *caduf* de s'nia és *alkatruš* en el portuguès de l'Algarve (*W. u. S.* XI, 69), port. general *alcatruz* (Krüger, *ibid.* x, 103-4; Steiger, *Contr.*, 352), *alcatruzes* 'galledes de poar' en els parlars de l'Alto Minho i de Tras os Montes, d'altra banda sic. *catusu* «doccione, tubo per condottura» (cf. Pagliaro, *ARom.* XVIII, 362); una repetició en tants punts sembla legitimar el supòsit que tingué a la base una variant comuna ja molt antiga, o sigui ja en àrab vulgar, encara que allà també hauria d'explicar-se per contaminació: potser la d'un representant mossàrab de *tūbus* o *tūbūlus*, com ja suggerí *MLWagner*, si bé aplicant-ho al sard, on al catalanisme logudorès *cadúffulu* respon en el Campidano la forma *tūvulu* 'catúfols en cadena en el molí' (*ASNSL* cXL, 243).

DERIV.: *Cadufa* [S. xv], mall. 'pitxer per beure' (*BDLC* IV, 346); a Santa Maria del Camí fabricaven *cadufes* en una teuleria dels afores que per això mateix en diuen encara a *Can Cadufa* (1964). *Cadufada* 'canonada d'obra': la *kadufà* de l'*aiya* a Beniarbeig